

EL JARDÍ, ESPAI QUE EDUCA

Proposta de millora de l'espai exterior d'una llar d'infants

Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna. Universitat Ramon Llull.

Grau en Educació Infantil. Treball de Fi de Grau. Curs 2016-2017

Autora: Bàrbara Garcia Martos

Tutora: Elena Sofia Ojando

RESUM

Actualment ens trobem en un fenomen emergent d'escoles que es plantegen l'espai exterior com espai educatiu. És important que els infants puguin gaudir de les oportunitats de joc i d'aprenentatge que ofereix la vida a l'aire lliure. L'objectiu principal d'aquest estudi és dissenyar una proposta de millora segons les necessitats detectades a l'espai del pati d'una llar d'infants per potenciar el desenvolupament global de l'infant en el primer cicle d'Educació Infantil. Per això, s'ha realitzat una recerca basada en una metodologia mixta; de manera que, per recollir informació s'han fet observacions a l'espai exterior de l'escola, s'ha administrat un qüestionari a 16 famílies, s'ha entrevistat a 5 mestres i 2 expertes en pedagogia. Els resultats obtinguts mostren que, tant experts com mestres i famílies, detecten necessitats i estan disposats que es produeixin canvis. En conclusió, es proposa fer canvis en relació amb: el desenvolupament global de l'infant, materials i recursos, i la participació de l'equip docent i famílies.

Paraules clau: educació infantil, pati, cicle 0-3.

ABSTRACT

Currently we are in an emergent phenomenon of schools that are considering the outdoor area as educative. It's important that the kids can enjoy the opportunities to play and learn that offers the outdoor life. The main objective of the current study is to design an improvement proposal based on the detected needs at the playground of one pre-kindergarten to empower the global development of the kid in the first cycle of preschool education. For that, an investigation regarding a mixed methodology has been performed, in the way that to get information, school outdoor observations were done, a questionnaire to 16 families was managed besides interview 5 teachers and 2 experts in pedagogy. The obtained results show that pedagogy experts, teachers and families detect needs and they agree to perform changes. In conclusion, is proposed to make changes related to the global infant development, materials and resources, and the participation of the teaching team and families.

Keywords: preschool education, playground, 0-3.

1. INTRODUCCIÓ

Fa uns anys que ens trobem amb un fenomen emergent d'escoles que es comencen a plantejar els patis com a espais educatius. Fins ara, era molt generalitzat el pensament de l'espai del pati com una zona d'esbarjo, on els infants es podien desfogar i descansar de l'ambient de treball que es respirava a les aules. Tanmateix, s'ha vist que el pati o jardí és un espai que educa, on s'estableixen relacions entre iguals i amb adults. L'espai d'exterior s'entén com una extensió de l'aula, on es viuen experiències igual o més enriquidores que les que s'experimenten a l'interior de l'escola. Per tant, tenint el convenciment que el pati també educa, cal repensar i plantejar un espai acurat, que: afavoreixi el desenvolupament global dels nens i que respongui a les necessitats i interessos d'aquests.

Tal com diuen, Lidón i Carrasco (2010):

És un lloc fantàstic on els nens poden créixer i formar-se, gaudint d'un entorn ric en propostes, on poden moure's en llibertat. Un lloc on es troben amb plantes, flors, terra, aigua...

Amb una bona organització de l'espai i el material, i amb el temps suficient, la canalla resol problemes, adquireix vocabulari, desenvolupa destreses i habilitats motrius fines

i grans moviments, emmagatzema informació, expressa, gaudeix... i en definitiva desenvolupa les seves capacitats socials, motrius, intel·lectuals, emocionals i de relació. (p. 6)

La quantitat de feina i tasques a fer a les escoles és molt gran i és comprensible que a vegades, es passin per alt temes importants i que es troben com a segon o tercer pla. Per això, cal que tots els equips docents busquin un moment per tal d'analitzar l'espai exterior de la seva escola per tal d'identificar aquelles mancances o punts forts d'aquest. És molt enriquidor conversar i consensuar propostes educatives per tal de lluitar tots plegats cap a un objectiu comú pel benefici dels seus educands. Són nombrosos els exemples d'escoles que han reunit al seu equip educatiu per dissenyar i elaborar una proposta d'un jardí que eduqui. Com per exemple, l'EBM Londres (2015), defensa que els mestres d'aquest país han d'aprofitar el bon clima, característic del país i, per tant, s'han de fer una gran quantitat d'activitats a l'exterior; de manera que, els infants puguin gaudir de diverses experiències (de joc, descoberta i vida quotidiana).

2. MARC TEÒRIC

2.1. El desenvolupament infantil dels 0-3 anys

Actualment, el sistema educatiu espanyol no contempla l'Educació Infantil com una etapa d'educació obligatòria. Tot i així, la primera infància és considerada per diversos psicòlegs i pedagogs com una etapa fonamental per la formació de la personalitat, ja que aquesta etapa es caracteritza per la gran plasticitat cerebral de l'infant. Aquest fet ofereix la possibilitat que s'estableixin connexions que serviran de base per registrar-se i establir-se els aprenentatges futurs. Així doncs, en aquesta primera etapa s'estableixen les bases essencials pel desenvolupament posterior (Buj, 2007).

Cal destacar, que encara que no existeixi l'obligació d'escolaritzar als infants fins als 6 anys, Bassedes, Huguet i Solè (2007) defensen que a l'escola es poden trobar experiències més enriquidores pels infants, ja que l'intercanvi amb altres nens i persones adultes amb activitats adequades pot ser un ajut rellevant pel seu desenvolupament.

És molt important recordar que en aquesta etapa, sobretot en el primer cicle (0-3), és essencial oferir un entorn segur, de relacions de qualitat entre l'adult i l'infant, de valoració i confiança per tal que el nen vagi construint la seva identitat i una imatge positiva i ajustada. Com també, és molt necessària la interacció dels infants amb les persones que es troben al seu voltant (Buj, 2007).

Així mateix, el joc és una font essencial d'aprenentatge pel bon desenvolupament de l'infant. Com afirma Buj (2007), mitjançant el joc el nen desenvolupa les seves capacitats psíquiques, físiques i socials. Així doncs, té sentit dir que a l'escola el joc hi ha de ser present i cal incorporar-lo a través de la vida quotidiana, oferint temps, espais i materials rics que potenciïn el joc perquè els infants aprenen jugant (Jubete, 2004). El joc lliure proporciona una gran varietat de possibilitats educatives com la construcció de l'autoestima, aprendre a afrontar reptes, l'esforç que suposa superar-los, la curiositat com a motor de les ganes de saber, desenvolupar mecanismes per superar la frustració, sotmetre's a normes i pautes de convivència, l'autoconeixement i el coneixement de l'altre, l'empatia, la creativitat, etc. (Marín, 2014).

Cal tindre en compte que durant el segon any de vida, l'infant va adquirint progressivament la capacitat de representació i això permet que aquest pugui jugar en present i en futur; és a dir, apareix el joc simbòlic. A més, entre el segon i tercer any, el llenguatge del nen pateix canvis molt importants, ja que cada vegada és més complex i variat. Seguint amb la gran rellevància que tenen els primers anys de vida de l'infant, cal destacar que el aquest període és crític per l'establiment d'una bona competència lingüística i per l'adquisició de les habilitats socials. Hi ha una sèrie de factors importants per potenciar el desenvolupament de la comunicació i de les habilitats socials, com ara: l'aprenentatge observacional i l'ensenyament directe, oferir possibilitats per practicar i el desenvolupament de capacitats cognitives (Buj, 2007).

Ens remuntem a anys enrere, ja que en aquella època Emmi Pikler (1969) ja defensava una pedagogia activa que es caracteritzava fonamentalment en la creació d'un entorn adequat per l'infant i en el qual l'adult no intervé directament. Així doncs, les investigacions de la Dra. Pikler es fonamenten en el desenvolupament motor infantil. Aquesta considera que aquest desenvolupament es produeix espontàniament, mitjançant l'activitat autònoma. Cal que l'adult fomenti que l'infant se senti lliure i d'aquesta manera, aquest es mostrarà actiu, relaxat i interessat. La doctora defensa l'acció autònoma del nen per tal que aquest vagi aprenent progressivament amb flexibilitat i prudència les diverses habilitats motores; és a dir, l'adult no ha de forçar cap moviment motor, ja que

és l'infant qui ho intentarà a través de la seva pròpia acció i en el moment que ell cregui que està preparat.

2.2. Els espais com afavoridors del desenvolupament

Totes les escoles es troben en un espai en concret i aquest s'organitza en diversos espais (aula, pati, lavabo, despatx, etc.); cada espai s'organitza i s'estructura segons la funcionalitat, la línia pedagògica del centre, entre d'altres. Pérez (2011) considera que “La manera d'organitzar els espais condiciona la nostra intervenció educativa molt notablement, i es constitueix en una estructura d'oportunitats o de límits per a l'infant” (p. 5).

Una gran varietat d'escoles de Catalunya estan convençudes que el disseny de l'espai condiciona l'aprenentatge dels alumnes. Loris Malaguzzi considera que l'entorn físic és el tercer mestre de l'infant, juntament amb els adults i els seus iguals. Rosa Sensat i Francesco Tonucci coincideixen quan defensen que l'escola ha d'oferir un entorn acollidor, similar al d'una llar. Tots aquests autors citats a Arenós (2015).

En aquest sentit, cal destacar un estudi, citat a Arenós (2015), realitzat durant el curs 2011-2012 per la Universitat de Salford i l'estudi d'arquitectes Nightingale Associates, ja que afirma que l'entorn de l'aula pot afectar el progrés acadèmic d'un nen durant un any fins a un 25%. Així doncs, veiem reflectit en aquest estudi que la manera en què organitzem i distribuïm l'espai escolar afecta considerablement en el desenvolupament dels infants. Així mateix, Torrelli i Durrett (1996) “exposen que els infants que habiten espais educatius que no tenen un bon disseny es mostren més inquietos i la qualitat del joc es veu afectada” (Silvente, 2016).

Ja hem vist que hi ha diversos autors i estudis que confirmen la importància educativa que tenen els espais i la manera com estan dissenyats aquests. Els espais diuen molt del concepte d'infant, metodologia, etc., tal com diu Pérez (2011):

L'organització de l'espai condiciona els aprenentatges, per la qual cosa n'hem d'analitzar les característiques i l'ús que se'n fa. La manera d'organitzar els espais està determinada per la nostra manera d'entendre l'aprenentatge i per les metodologies que fem servir, expressa una manera de pensar (sobre l'aprenentatge, l'infant, la comunicació, etc.) i permet fer unes coses o unes altres. Les persones interaccionem amb l'ambient, que ens influeix. Hi ha ambients rics i facilitadors, i d'altres que són

tot dificultats i limitacions. Quan milloren els espais escolars millora també la qualitat educativa. (p. 37)

Per tant, té sentit que hi hagi autors com Torelli i Durrett (1996) citats per Silvente (2016) que creuen que un espai ben dissenyat tenen efectes tals com: dóna suport al benestar emocional, enardeix els sentits, desafia les habilitats motrius, promou el desenvolupament individual i social, ofereix múltiples possibilitats de reptar-se a si mateix i posar a prova les pròpies habilitats (Silvente, 2016).

Dàmaris Doñate, educadora social i interiorista de formació, citada per Arenós (2015) identifica quatre principis per organitzar un espai: en primer lloc, l'ordre afavoreix als aprenentatges i estructures mentals, un bon manteniment de l'espai; en segon lloc, espais flexibles amb zones ben delimitades; en tercer lloc, una estètica acurada i amb un mobiliari adaptat a cada funció; en quart lloc, els espais han de potenciar l'autonomia en els descobriments dels infants.

2.2. El jardí, espai d'aprenentatge

“Els espais exteriors de l'escola són recursos educatius en potència. Entre d'altres coses, són llocs privilegiats de contacte entre el centre educatiu i el territori, el social i el natural” (Cols, 2007, p. 12). Marín (2012) argumenta que “El pati és un espai privilegiat, ple de recursos per a l'aprenentatge, lloc de festa, celebració i convivència i essencial per al desenvolupament de la capacitat de jugar” (p. 33). A més, Carme Cols i Pitu Fernández citats per Font (2016), insisteixen en la importància de la funcionalitat, la tranquil·litat i el benestar que ha d'oferir l'espai del jardí; els adults no s'han de preocupar principalment per l'estètica d'aquest, ja que l'estètica ja la dóna la pròpia natura.

Arnaiz, Basterrechea i Salvador (2011) afirmen que el jardí és “un espai de retrobament, d'experimentació, de descobriment, on es pot gaudir de tot allò que comporta no estar sota un sostre” (p. 82). Aquests autors consideren que l'escola d'educació infantil ha de ser un lloc on es pugui gaudir de les oportunitats que ofereix la vida a l'aire lliure. La configuració de l'espai i els elements que hi hagi en aquest cal que sigui suggerents i estimuladors. Així mateix, Aparicio (2011) afegeix que:

L'espai exterior de l'escola pot ser un ermàs o bé, si ens ho proposem, un marc educatiu en què els infants juguin envoltats de natura, i vivint-la aprenguin a conèixer-la, a estimar-la a tenir-ne cura i sobretot a gaudir-ne. Aquesta experiència demostra

que l'ambient educatiu no té perquè limitar-se a les quatre parets de l'escola. (p. 13)

Hem de recordar que a l'escola bressol no existeix cap diferència entre el temps lectiu i el temps d'esbarjo: és a dir, tot allò que succeeix a l'escola, tant a l'interior com a l'exterior, té com a objectiu principal potenciar el desenvolupament global de l'infant. És per aquest motiu, que l'equip docent ha de vetllar per aconseguir que totes les estances de l'escola propiciïn que l'activitat de l'infant es basi en l'experimentació i descoberta d'un mateix i dels altres. Així doncs, s'ha de garantir que hi hagi una continuïtat dels espais per racionalitzar els recursos; de manera que, les diverses propostes que es plantegin siguin complementàries i no repetitives. Per tant, podem dir que el jardí pot ser un espai idoni per fomentar l'activitat motriu àmplia (Diputació de Barcelona. Àrea d'Educació., 2006).

En Pitu Fernández citat per Font (2016) també ens parla de la complementarietat dels espais quan diu: “Si hi ha un espai exterior saludable, amb ombra, racons i espais per fer petites o grans reunions, moltes de les activitats que es fan a dins es poden arribar a fer a fora” (p. 12).

El jardí, com diu Carme Cols (2007), ha de permetre que l'edifici de l'escola estigui integrat en l'entorn; de manera que, les estructures que creï la vegetació convidi a imaginar, explorar, inventar, jugar, trobar-se i actuar amb llibertat. A més, ha de ser un espai que convidi a quedar-s'hi per contemplar i trobar-se infants i adults. En el jardí, els infants han de poder actuar amb llibertat i autònomament, engrescats per les propostes que els hi ofereix l'entorn. Així mateix, aquest espai ha de proporcionar seguretat al nen per actuar i compartir experiències, sense que l'adult hagi d'intervenir de manera constant i directa. Lidón i Carrasco (2010) contemplen el jardí com “Un lloc on els nens poden créixer i formar-se, gaudint d'un entorn ric, on poden moure's en llibertat” (p. 6).

Marín (2012) afegeix que l'espai exterior permet a l'infant gaudir de l'espai natural, físic i simbòlic; el qual és necessari per desenvolupar l'activitat principal d'aprenentatge dels infants que és el joc. Aquest afavoreix els moviments plens de vitalitat, la curiositat, la intimitat i la tranquil·litat. Assumpta Calvis, mestra de l'escola pública Colòna Güell (Santa Coloma de Cerelló), considera que en el jardí de l'escola és interessant que els més petits puguin gaudir d'una gran diversitat de propostes, ja que pot ajudar a disminuir el nombre de conflictes entre els infants (citada per Font, 2016).

El jardí és un espai comú, on es troben infants, mestres i, a vegades, pares. Així doncs, en aquest espai es poden crear grups heterogenis i això comporta una gran riquesa relacional (Arnaiz et al., 2011). Aquest fet comporta que l'espai i els materials tingui presents a tots i a cadascun dels infants de l'escola bressol (Aparicio, 2011).

L'espai exterior dóna la possibilitat que els infants s'acostin a la natura. La natura ofereix als infants endinsar-se en un món de sensacions que aniran percebent a través dels diversos sentits, que són una gran font d'aprenentatge. A més, quan apropem als infants a aquest entorn natural estem afavorint que el puguin conèixer i alhora, que el puguin estimar. Aquesta estima i sensibilitat vers la natura és molt important que es conreï des de ben petits, ja que cal anar prenent consciència que està en les nostres mans preservar el nostre planeta (Aparicio, 2011). Alhora, la natura fomenta el desenvolupament de les habilitats cooperatives i també permet que els infants puguin tenir un joc més variat, imaginatiu i creatiu; tal com diuen, Carme Cols i Pitu Fernández citats per Font (2016, p. 13).

“Els professionals de l'escola bressol són els responsables de vetllar per allò que necessiten els infants i perquè els petits privilegis siguin possibles al 0-3” (EBM Londres, 2015, p.18). No podem oblidar, doncs, el paper del mestre en el jardí, ja que aquest també ha d'estar present amb una presència encoratjadora, atenta i interessada per tot allò que pugui succeir en aquesta estona. La intervenció dels docents ha de ser discreta, però amatent; de manera que, quan els infants ho necessitin, intervinguin. Així mateix, aquesta mirada atenta ha de servir per observar l'activitat que desenvolupen els infants durant l'estona en el jardí, per tal de modificar o ampliar alguna proposta, ja que cal vetllar per oferir una gran varietat de recursos i situacions d'aprenentatge que siguin riques pel desenvolupament de l'infant. Per tant, els docents han d'organitzar l'espai del pati amb una clara intencionalitat educativa, encara que la seva intervenció sigui discreta i passiva quan els infants es trobin emergits en aquest (Lidón i Carrasco, 2010; Marín, 2014; EBM Londres, 2015).

A més, l'equip docent de l'EBM Londres (2015) emfatitza la rellevància que té la mirada oberta i sense prejudicis del mestre, ja que aquesta permetrà potenciar al màxim els espais, les competències dels nens, la diversitat de valors de les famílies, els diferents criteris dels companys del claustre de professors.

Abans de començar a parlar sobre aquelles zones bàsiques que cal contemplar a l'hora d'organitzar i dissenyar un pati, s'ha de tenir present que en el moment de distribuir els diferents espais de joc, cal que no s'entorpeixin els uns amb els altres (Arnaiz et al., 2011). Així mateix, “cal dissenyar l'espai amb zones diferenciades, delimitacions, plantes, i equipar-lo amb mobiliari, materials, estructures per reordenar. És útil tenir molts centres d'interès atractius, de manera que el gran grup d'infants es divideixi espontàniament en subgrups autogestionats” (Cols, 2007, p. 17).

No podem oblidar que també és important preveure diferents llocs i mecanismes per tal de poder gestionar l'ordre, la recollida i la higiene del material que es troba en el pati. Aquest procés és interessant que contempli als infants i educadores, ja que tots han de ser participants en el procés. La recollida de material també forma part de l'aprenentatge del nen perquè cal que vagin comprenent que després del desordre, també ve l'ordre, i així, successivament (Arnaiz et al., 2011; Pérez, s.d.).

A continuació, es troben recollides les zones i aspectes bàsics que s'han de trobar a l'espai exterior; s'han seleccionat a partir de la lectura i la coincidència de diverses fonts. D'aquesta manera, aquesta selecció servirà per identificar els diferents aspectes que cal tenir en compte en el moment de repensar l'espai exterior com espai educatiu.

En primer lloc, tal com diu l'EBM Londres (2015) cal oferir diverses superfícies on els infants puguin tenir diferents sensacions en transitar (sorra, fusta, terra tou, formigó...). Així doncs, és necessària una zona pavimentada d'uns 2 i 2,40 metres com a mínim per tal de separar la zona de terra amb les aules; com també, servirà de zona de joc i per fer algunes activitats a l'aire lliure. S'ha d'evitar que en aquesta zona hi hagi escales (Arnaiz et al., 2011).

Tal com hem esmentat anteriorment, és interessant que en el pati els infants trobin sorra, però cal que aquesta sigui seleccionada de manera que estigui neta i tractada acuradament pel benestar d'aquests. Aquest espai té beneficis diversos: pot ser un lloc per afavorir el joc individual del nen o un lloc on trobar-se i relacionar-se entre iguals, un lloc per manipular la sorra i d'altres materials mòbils que es puguin incorporar en el sorrall (galledes, tubs, culleres, embuts, flameres, ampolles, etc.), fer transvasaments, forats, etc. (Pérez, s.d.)

A més, cal oferir uns entorns de joc i un mobiliari fix que cobreixi les diverses possibilitats motrius dels infants. Per aquest motiu, doncs, cal que el jardí disposi de desnivells (del sòl o artificials) perquè aquests es convertiran en reptes pels més petits i afavoriran el desenvolupament de les seves habilitats motores. D'aquesta manera, cal que hi hagi escales (zona sense pavimentar), rampes, tobogans, ponts, etc.; perquè aquests elements incentivaran el joc motor dels infants (E.B. L'Esquirol, 1998; Arnaiz et al., 2011). Tal com diuen Arnaiz et al. (2011):

Estos son básicos para el desarrollo de la motricidad. Unas competencias que va ampliando y tomando conciencia de sus capacidades. Los niños tienen, si se les permite ejercitarla, capacidad de autoprotección que desarrollan a partir de pequeñas experiencias necesarias para que pueda estudiar el entorno y sus propias posibilidades

para abordarlas. Los niños que se mueven libremente muestran el placer que esto les proporciona y además son ellos quienes aumentan el nivel de riesgo a afrontar, calculando sus propias posibilidades. (p. 83)

També és idoni que s'articulin espais més recollits i íntims de manera que facilitin als nens el descobriment de la seva necessitat de descans, ja que durant les primeres edats la fatiga es dona de forma periòdica durant tot el dia (Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament, 2012).

En segon lloc, la vegetació és un altre aspecte clau en el disseny d'un jardí perquè tal com diu Carme Cols (2007):

La bellesa, l'atmosfera una mica màgica d'aquest espai, es crea sobretot amb la presència de plantes. És l'equipament viu. Les plantes s'han de triar de manera que hi hagi atractiu especial durant tot l'any: flors, fruits, fulles acolorides. A més de ser boniques, les plantes són útils. Donen formes a l'espai, delimiten, divideixen, són punts de referència estables. Arbres i pèrgoles serveixen per crear zones d'ombra. Les plantes són una font de materials per jugar: petites branques, fulles, flors, llavors. Les plantes ofereixen als infants espais recollits on retirar-se "en privat". (p.18)

A més, la vegetació afavoreix la salut dels infants i enriqueix les experiències d'aquests, ja que en les zones urbanes és difícil trobar aquest àmbit de la realitat. Així mateix, la vegetació també permet comprendre els cicles de la vida, com la cura vers les plantes i la naturalesa (Arnaiz et al., 2011).

En tercer lloc, un altre aspecte fonamental que cal contemplar és el joc simbòlic. Aquest és fonamental pel desenvolupament de l'infant entre els 2 i els 3 anys i, per tant, cal que busquem alternatives per oferir espais per donar resposta a les seves necessitats i puguin experimentar aquest tipus de joc (Pérez, s.d.).

En quart lloc, cal garantir la correcta higiene nasal dels infants i seria molt adient habilitar un espai al jardí amb un mirall, un dispensador de mocadors i una paperera de pedal. En el primer cicle d'infantil es dona gran importància en uns bons hàbits higiènics per promoure un bon estat de salut, ja que la salut és imprescindible pel correcte desenvolupament de l'infant. Així mateix, podem propiciar que aquest espai també tingui els recursos necessaris per vetllar pel bon estat de salut del nen; com també, per afavorir el procés d'autoconeixement (Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament, 2012).

En cinquè lloc, és necessari delimitar un espai exclusiu pels més petits de la llar d'infants perquè tots es mereixen gaudir de l'aire lliure i per tant, s'ha de vetllar per la seguretat de tots i ajustar aquesta en funció de l'edat del nen. Per aquest motiu, l'espai dels lactants ha d'estar ben protegit amb una balla d'uns 70 cm d'alçada i amb un regulador a la porta per entrar i sortir (de manera que, sigui l'educador qui autoritzi l'entrada). A més, el terra cal que sigui tou (Arnaiz et al., 2011).

Finalment, no podem oblidar l'existència d'uns bancs pels educadors per tal que aquests puguin observar l'activitat dels petits; com també, puguin estar disponibles i accessibles en el moment que requereixin la seva atenció. A més, aquest espai també serveix perquè els infants puguin asseure's i relacionar-se (conversar, fer jocs de falda, etc.) amb els adults (Arnaiz et al., 2011).

3. OBJECTIUS

L'objectiu principal d'aquesta recerca és **dissenyar una proposta de millora de l'espai del pati d'una llar d'infants per potenciar el desenvolupament global de l'infant en el primer cicle d'Educació Infantil.**

Més concretament, els objectius específics de recerca que guien el treball són:

- Conèixer i analitzar les necessitats educatives del jardí de l'escola segons l'equip docent i les famílies de la llar d'infants.
- Identificar les característiques i ús de l'espai del jardí de la llar d'infants.
- Identificar les zones, materials i recursos imprescindibles del jardí per afavorir el correcte desenvolupament global de l'infant segons els mestres de la llar d'infants i experts.

4. DISSENY

4.1. Metodologia

Aquesta investigació s'ha emmarcat en el paradigma socio-crític perquè pretén buscar i avaluar les necessitats per tal de suggerir una proposta de millora. (Latorre, Del Rincón, & Arnal, 2005) L'estudi

vol proporcionar informació rellevant sobre una situació en concret i per tant, els resultats són difícilment generalitzables. Per aquest motiu, podem dir que és un estudi de cas (Quintanal, García, Riesco, Fernández, & Sánchez 2012). Així mateix, la investigació és de tipus transversal i s'ha realitzat una recerca de camp, ja que és un estudi realitzat en una situació natural i permet la transferència a situacions similars (Latorre et al., 2005). Cal afegir, que s'ha utilitzat una metodologia mixta; de manera que s'han analitzat resultats quantitius i qualitius (Quintanal et al., 2012).

4.2. Participants

Aquest estudi s'emmarca en una escola de titularitat privada, d'una única línia i contempla les etapes següents: E. Infantil, E. Primària, ESO i Batxillerat. L'escola està situada a Jorba, a prop d'Igualada (Barcelona). La tria d'aquesta escola s'ha fet de manera intensional sota el criteri de la proximitat amb l'investigador.

Concretament, en aquest estudi han participat l'equip docent, famílies i grups d'alumnes del primer cicle d'Educació Infantil següents:

- 4 mestres del primer cicle d'Educació Infantil.
- La coordinadora d'Educació Infantil.
- 16 famílies del primer cicle d'Educació Infantil.
- També, s'han realitzat 4 observacions al pati, les quals 2 s'han fet al matí i 2 a la tarda.

Durant aquestes observacions han participat 15 alumnes de 1-2 i 18 alumnes de 2-3.

D'altra banda, han participat dos experts, la Carme Cols Clotet i la Dra. Mª Àngels Geis Balagué. La primera és una mestra jubilada, que té una gran experiència pel que fa a l'articulació d'espais exteriors com espais educatius. En els darrers anys ha visitat i acompanyat prop de tres-centes escoles per tal de compartir la inquietud de repensar els espais exteriors amb el desig de crear entorns naturals de salut i benestar. La segona experta és una professora del grau d'Educació Infantil de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna de la Universitat Ramon Llull; especialista en espais i materials en l'etapa d'educació infantil.

4.3. Instruments

Els quatre instruments emprats per desenvolupar la recerca han estat dissenyat adhoc i sotmesos a una validació per experts.

Els instruments són els següents:

- Una entrevista semiestructurada destinada a les mestres de la llar d'infants i a la coordinadora d'Educació Infantil, que consta de 25 preguntes de resposta tancada i oberta referents a les categories: temps i recursos, rol del docent, rol dels infants, materials, grups d'infants, joc motriu, joc simbòlic, joc individual i joc cooperatiu. (Vegeu annex 1)
- Un qüestionari destinat a les famílies de la llar d'infants, que consta d'11 preguntes de resposta tancada i oberta referents a les categories: temps i recursos, rol del docent, rol dels infants i materials. (Vegeu annex 2)
- Una entrevista destinada als experts i que consta de 9 preguntes referents a les categories: grups d'infants, joc motriu, joc simbòlic, joc individual, joc cooperatiu, orgànic i plàstic, mancances, punts forts, possibles canvis, tipus i emmagatzematge. (Vegeu annex 3)
- Una taula d'observació per recollir informació referent a l'estona del pati i consta de 18 ítems els quals responen a les categories: morfologia, recursos, rol del docent, grups d'infants, activitats i temps. (Vegeu annex 4)

4.3. Procediment

Per començar aquest estudi, es va fer una recerca bibliogràfica sobre els antecedents teòrics per tal de presentar els fonaments teòrics que sostenen l'estudi. La recerca s'ha fet a través de diverses fonts bibliogràfiques, tal com es pot veure a l'apartat corresponent. A continuació, vam començar a posar-nos en contacte amb els participants (experts i escola) a través de correu electrònic. Seguidament, es va fer el quadre de comandament (vegeu annex 5) per poder elaborar els instruments de la recerca.

En segon lloc, es van dissenyar i validar els instruments de recollida de dades. Cal dir que abans de començar la recollida de dades es va signar el consentiment informat amb els participants de la recerca, l'escola (vegeu annex 6) i experts (vegeu annex 7). Més tard, es van dur a terme les entrevistes semiestructurades a les mestres i a la coordinadora d'Educació Infantil, i l'observació al pati; com també, les tutores de l'escola van proporcionar a les famílies el qüestionari i es van deixar tres setmanes per poder respondre'l. Les entrevistes semiestructurades i les observacions es van fer durant la quarta setmana de febrer del 2017.

En tercer lloc, entre els mesos de març i abril del 2017 es van fer les entrevistes pertinents a la Carme Cols i a la Dra. Mª Àngels Geis.

Per últim, un cop recollides les dades, es va fer el buidatge i anàlisi corresponent a cadascuna de les dades.

4.4. Limitacions

Finalment, cal tenir present que aquest estudi ha tingut algunes limitacions, sobretot en referència a la mostra. Així doncs, es volien fer unes 5 observacions i finalment, es van fer 4 per les condicions meteorològiques. Així mateix, s'esperava la participació de 38 famílies i al final, han participat 16. A més, una de les mestres de l'escola no ha pogut participar. També es volia comptar amb una arquitecta paisatgista com la Inara Hasanova, ja que tenia experiència en disseny d'espais exteriors en el sector de l'educació; però, finalment, no ha estat possible. Cal afegir que aquest estudi no pretén que les dades siguin generalitzables, ja que pretén que la proposta s'adeqüi al màxim possible a les necessitats detectades.

5. RESULTATS I DISCUSSIÓ

Objectiu 1. Conèixer i analitzar les necessitats educatives del jardí de l'escola segons l'equip docent i les famílies de la llar d'infants.

Pel que fa a la categoria **rol del docent**, podem dir que en relació a la comunicació dels docents amb les famílies: el 81% de les famílies participants admeten que no reben informació referent al pati; en canvi, l'altre 19% afirmen que si reben informació setmanalment i esporàdicament. Així mateix, en relació a la seva funció, la majoria de l'equip docent (n=4) destaquen que durant l'estona del pati hi ha 1 mestre cada 15 infants. A més, durant aquesta estona coincideixen totes les mestres (n=5) que el seu paper es basa en: vigilar, socórrer, observar i anotar el què succeeix.

Pel que fa a la categoria del **rol dels infants**, ens trobem les dades següents: el 88% de les famílies considera que és important que els lactants puguin gaudir del pati i l'equip docent (n=5) afirma que els lactants surten al pati en moments puntuals (n=3) i al matí (n=2). En aquest sentit, podem dir que hi ha una coherència quan Arnaiz, Basterrechea i Salvador (2011) consideren que tots els infants de la llar d'infants es mereixen gaudir de l'aire lliure. Així mateix, el 81% de les famílies participants els hi agradaria que els lactants tinguessin una zona delimitada al jardí per ells. Aquesta idea es veu reforçada quan Arnaiz et al. (2011) afirmen que l'espai dels lactants de l'exterior ha d'estar protegit

amb una balla que delimiti l'espai d'aquests amb la resta. A la mateixa vegada, podem dir que: un 31% de les famílies vol que en aquest espai es trobin infants de la mateixa edat, l'altre 31% vol que es trobin infants de diferents edats i el 38% li resulta indiferent. D'altra banda, una part de l'equip docent (n=4) considera que si es produeixen incidències durant l'estona del pati, en moments puntuals, és a causa dels recursos que es troben al pati. A més, una part de l'equip (n=2) considera que predomina el joc individual, una altra part (n=2) considera que predomina el joc en grup i un membre de l'equip (n=1) afirma que no predomina cap joc.

Pel que fa a la categoria **temps i recursos**, el 69% de les famílies desconeix el temps que els seus fills es troben al pati i el 25% no vol que els infants hi estiguin més estona. Així doncs, l'equip docent (n=5) assenyala que surten al matí i a la tarda esporàdicament. A més, l'equip (n=4) afirma que tots surten alhora i un membre (n=1) d'aquest apunta que els lactants surten més tard que la resta. Totes les mestres (n=5) confirmen que no tenen un espai per elles al pati. Arnaiz et al. (2011) consideren que hi han d'haver uns bancs pels educadors per tal que aquests puguin: observar l'activitat dels petits, estar disponibles i accessibles quan un infant reclami la seva atenció per qualsevol raó. D'altra banda, el 76% de les famílies participants consideren que els recursos educatius dels quals els infants disposen al pati són variats, el 18% creu que caldria més quantitat i el 6% creu que caldria més qualitat. Així mateix, un 75% dels pares estan disposats a participar en una futura remodelació del pati i el 31% han proposat idees de millora. Les propostes que inclourien serien les següents: gronxador, sorral, tobogan, un altre tipus de sòl, material joc simbòlic (cuineta), dibuix a terra pintat (xarranca), materials de construcció naturals de fusta, rodes, caixes de plàstic, maons de cartró, cotxes, bicicletes, motos i tricicles de plàstic. Per tant, veiem que hi ha una sintonia amb el que pensa l'EBM Londres (2015) quan consideren que cal oferir diverses tipologies de superfícies. A més, les mestres apunten que els hi agradaria fer més activitats al pati (n=4): com per exemple, activitats artístiques (n=4), musicals (n=2) i fer algun àpat (n=2). Aquesta voluntat de fer més activitats a fora destaca la complementarietat dels espais; és a dir, tal com diu, Pitu Fernández citat per Font (2016): "(...) moltes de les activitats que es fan dins es poden arribar a fer a fora" (p.12).

I, per últim, pel que fa a la categoria de **materials** veiem que el 94% de les famílies admeten que no els demanen material d'ús quotidià per l'estona del pati. Tot i així, el 75% creuen que el material que s'ofereix al pati és variat i ric. En canvi, el 25% desconeixen com és el material que ofereixen als seus fills.

Objectiu 2. Identificar les característiques i ús de l'espai del jardí de la llar d'infants.

Figura 1. Fotografia de l'espai exterior de la llar d'infants

Figura 2. Fotografia de la part esquerra de l'espai exterior de la llar d'infants

Figura 3. Fotografia de l'accés a l'espai exterior des de les aules de la llar d'infants

A la *Figura 1, 2 i 3* es pot veure l'estat del pati en el moment que es van fer les observacions

Pel que fa a la dimensió de les **característiques del pati** podem destacar el següent: hi ha desnivells gràcies als tobogans i a una petita vorera que hi ha entre el terra i la balla que delimita el pati; no hi ha sorra; l'espai dels lactants està delimitat i és exclusiu per aquests; hi ha una zona pavimentada entre la porta de les aules i la zona de cautxú; la vegetació que podem trobar són tres arbres; els infants fan joc motor amb el tobogan, arrossegueu material, corren, caminen per la vorera de les balles, es balancegen amb el balancí i juguen a pilota; a més, el joc simbòlic no predomina en aquest espai, però s'ha observat que es produeix amb la caseta de plàstic que tenen. Així doncs, no s'ha

observat que hi hagi cap espai articulat per satisfer la necessitat de descans ni d'higiene nasal dels infants, tal com defensa el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya (2012).

Pel que fa a la dimensió de l'**ús del pati**, s'ha observat que com a mínim hi ha dues mestres per cada 15 infants i aquestes van passejant i estan amb els infants predominantment. Així mateix, les mestres intervenen per: cantar, parlar amb ells, resoldre conflictes, jugar amb els infants, reforçar vincles, demanar la recollida de material i per castigar. L'EBM Londres (2015) afirmen que la intervenció dels docents ha de ser discreta, però atent i d'aquesta manera, quan els nens ho necessitin, aquests intervindran. Durant les observacions ha predominat que en el pati es trobin infants de diferents edats: en concret, infants d'1-2 anys i infants de 2-3 anys. Tot i així, també s'ha pogut observar que els infants d'1-2 tenien moments per estar sols al pati. En aquest sentit, es troba reforçada la idea de Arnaiz et al. (2011) quan argumenten que l'espai del jardí és un espai per tots, on es poden trobar grups heterogenis i això comporta una gran riquesa relacional. També, es pot destacar de les observacions que no predomina el joc individual per sobre del joc cooperatiu. Els infants fan joc individual amb el tobogan, les pilotes, el balancí i el vidre de l'aula perquè es poden veure en aquest. Tot i així, fan joc cooperatiu amb els mateixos elements com: el tobogan, el balancí i les pilotes. D'altra banda, amb el joc espontani, la caseta i les converses entre ells també ajuden al fet que juguin en grup. Quant al material, trobem que hi ha un material fix de plàstic, com: dos tobogans, un balancí gran (3 places) i dues cases; com també, hi ha material addicional: pilotes i balancí petit. Cal destacar que si es produeixen incidències durant l'estada al pati perquè hi ha baralles per material (3 de cada 4 observacions), mossegades (1 de cada 4 observacions) i empentes (1 de cada 4 observacions). I, per últim, respecte al temps que es troben al pati els infants és d'uns 15 minuts com a mínim i un màxim de 35 minuts.

Objectiu 3. - Identificar les zones, materials i recursos imprescindibles del jardí per afavorir el correcte desenvolupament global de l'infant segons els mestres de la llar d'infants i experts.

Pel que fa a la dimensió de **zones i recursos**, hem vist que les dues expertes que han participat en la investigació coincideixen quan consideren que l'espai exterior ha d'estar pensat pels infants i d'aquesta manera, ells mateixos aniran conquerint aquest espai progressivament. Així doncs, opinen que cal dissenyar el jardí de tal manera que les mestres puguin veure-ho tot des de qualsevol punt. Com també, consideren que les mestres han de tenir el seu espai en aquest jardí per poder esmorzar i seure en algun lloc per si algun infant se li vol acostar en algun moment. En aquest sentit estan d'acord amb Arnaiz et al. (2011) quan afirmen que els docents han de tenir un espai per ells i per poder relacionar-se amb els infants. En termes generals, aquestes afirmen que l'espai exterior ha de

ser com un jardí. Tal com diuen Lidón i Carrasco (2010), el jardí és un lloc on els infants poden créixer i formar-se, gaudint de moure's lliurement al voltant d'un entorn ric. La Carme Cols creu que cada espai ha de presentar una proposta senzilla, la qual la puguin fer autònomament els infants sense la intervenció directa del docent. Així doncs, aquesta idea coincideix amb aquesta altra quan diu: "L'espai informa de les propostes que es poden fer". A més, afegeix que al jardí hi han d'haver diferents paviments, que permetin anar delimitant les diferents zones. En aquest sentit, les dues expertes (n=2) coincideixen que entre l'aula i el jardí hi ha d'haver un paviment antilliscant per poder desplaçar-se amb tricicles, cotxes, motos, etc. Així mateix, la Dra. Àngels Geis considera que al jardí s'han de trobar les diferents zones: de sol i d'ombra, per terrejar, per desplaçar-se, de vegetació, de tranquil·litat, per amagar-se, de trobada en grup, per enfilarse i d'aigua. En aquest sentit les dues expertes coincideixen amb l'EBM Londres (2015) quan consideren que cal oferir diverses superfícies, ja que d'aquesta manera podran sentir diferents sensacions en transitar.

Un altre aspecte a considerar seria l'espai dels lactants, ja que tant l'equip docent com una de les expertes, la Dra. Àngels Geis consideren que hi ha d'haver un espai delimitat i exclusiu pels infants a continuació de la seva aula. Aquesta última, afirma que fins que no comencen a caminar és important tenir aquest espai per afavorir la tranquil·litat dels petits i d'aquesta manera, que no s'espantin. Així mateix, l'experta coincideix amb part de l'equip docent (n=4) quan afirmen que en aquest espai s'han de trobar diferents textures i vegetació (n=1) (per exemple, com diu l'Àngels Geis, gespa i fusta). D'altra banda, una part de l'equip també considera que hi ha d'haver desnivells (n=2) i la figura de la mestra (n=1). A més, l'entrevistada afegeix que cal tindre present el número de m² i el nombre d'infants total. Tot i així, afirma que per normativa en aquest espai hi ha d'haver un espai diferenciat i ballat (no cal que sigui fix) pels més petits de l'escola bressol. Tanmateix, l'altra experta, la Sra. Carme Cols creu que en lloc d'afegir barreres i separacions al jardí, caldria oferir propostes diferents: més llunyanes o més properes segons l'edat perquè considera que l'espai exterior és un espai de retrobament i llibertat. Tot i així, és partidària que no surtin tots els infants alhora. Així mateix, veiem que aquesta última mostra una visió diferent respecte la visió de l'altra experta, dels docents i de Arnaiz et al. (2011) quan consideren que hi ha d'haver un espai amb balles que separi la zona dels lactants amb la zona de la resta d'infants.

D'una banda, quan parlem del **joc individual i cooperatiu**, les dues expertes afirmen que no cal fer una proposta en concret per afavorir un joc o un altre, ja que són els infants els qui decideixen si volen jugar sols o en grup. Per tant, cal focalitzar l'atenció en presentar diferents propostes perquè cada infant trobi el seu lloc per jugar en funció de les seves necessitats. En aquest sentit veiem com

Aparicio (2011) està d'acord amb aquestes quan considera que l'espai i el material ha de tenir presents a tots i cadascun dels infants. A més, afegeixen que quan l'espai del jardí és gran i hi ha diversitat de propostes, hi ha menys conflictes. Així doncs, com a espais i recursos per afavorir el **joc individual i cooperatiu** es podria afegir el següent: zona *chill out* (n=1), un sorral (n=2), elements que potenciïn reptes motors i d'exploració (n=2). Tanmateix, l'equip docent (n=5) no considera que s'hagi d'introduir res al pati per potenciar el joc individual i cooperatiu dels infants.

D'altra banda, les dues expertes i un membre de l'equip docent afirmen que cal introduir propostes al pati que potenciïn el **joc simbòlic**, com per exemple: una cuineta (n=3), una caseta (n=2), contes (n=1), nines i cotxets (n=1), material inespecífic (n=2), una plataforma per un teatre (n=1) i una zona per jugar amb ombres i titelles (n=1). Tal com diu Pérez (s.d.) cal habilitar espais de jocs més tranquils i de fantasia com ara el joc simbòlic.

Quan parlem del **joc motriu** al pati, s'ha identificat que una part l'equip docent (n=3) afirma que no disposen de desnivells ni de superfícies diverses per fomentar l'experimentació autònoma de l'infant i una altra part (n=2), admet que si hi ha aquests elements a l'espai exterior. La part de mestres que afirmen que no hi han desnivells ni superfícies variades, a una part (n=2) els hi agradaria afegir-ne i l'altra (n=1) no. Les expertes (n=2) afirmen que al jardí s'han d'introduir: desnivells (n=2), muntanyetes (n=1), tobogans (n=2), troncs (n=1), gronxadors a sota d'un lloc amortidor (n=2), zona per desplaçar-se mitjançant algun element o ells sols (n=2), caixes de plàstic (n=2) i un sorral (n=2). D'aquesta manera, les mestres coincideixen quan consideren que cal introduir un sorral (n=2) i rampes (n=3). Tot i que, hi ha un membre de l'equip docent que considera que no s'ha d'introduir res perquè ja tenen suficient. Una part de mestres i les expertes coincideixen amb l'opinió de l'E. B. L'Esquirol (1998) i amb Arnaiz et al. (2011), ja que creuen que cal oferir uns entorns de joc i mobiliari que cobreixi les diverses possibilitats motrius dels infants i proposen elements com: rampes, desnivells, tobogans, ponts, etc.

Finalment, cal dir que en acabar les entrevistes es van mostrar unes imatges de l'espai exterior a les expertes per tal de poder identificar les **mancances, punts forts i possibles canvis** d'aquest. La Sra. Cols i la Dra. Geis van coincidir tot dient que calia eliminar el cautxú, ja que afirmen que és un material que amb el temps perd les seves propietats, és fred i humit, etc. A més, consideren que la natura està oblidada i que gairebé tot l'espai en general té limitacions. Però, la Carme Cols afegeix que: hi ha molta linealitat, l'espai està fragmentat i hi ha barreres, afavoreix l'esgotament dels infants i d'aquesta manera, no poden estar tots els infants alhora. D'altra banda, com a punts forts creuen que es podria destacar el següent: zona porxada (n=1), zona pavimentada amb formigó (n=2), zona de sol (n=1), hi ha vegetació en l'entorn proper (n=1), es pot sortir fora a fer algun àpat (n=1) i

afavoreix el moviment (n=1). Tanmateix, els canvis que proposarien serien: formació per l'equip docent (n=1), habilitar diferents zones (n=2), posar un soral (n=2), treure cautxú (n=2), posar una cuineta (n=2) i una caseta de fusta (n=1), eliminar barreres (n=1), incorporar un hort (n=2), zona per les mestres amb algun banc (n=2), delimitar un espai a continuació de l'aula dels lactants amb gespa i fusta (n=1), zona *chill out* pels infants (n=1) i trencar la linealitat de l'espai (n=1). Així mateix, una mestra afegeix el següent: "El pati és un espai per poder observar com els infants es relacionen entre ells i individualment amb el joc. Penso que és molt positiu poder oferir-los diferents materials (com més naturals millor) i que vagin variant al llarg del curs. Trobo important fer alguna proposta en aquest espai per trencar una mica la rutina".

Pel que fa a la dimensió dels **materials**, podem dir que l'equip docent (n=5) afirma que s'incorpora material addicional com galledes (n=2), cotxes i motos (n=5), pilotes (n=5) i pales (n=1). A més, consideren que: els materials que s'ofereixen són diversos (n=4), responen a les necessitats dels infants (n=4), el material és adequat (n=3) i caldria més quantitat (n=2). Així doncs, afirmen que el material es tria segons les necessitats dels infants (n=5). D'una banda, les mestres (n=4) i les expertes (n=2) coincideixen quan consideren que el material orgànic hauria d'estar present a l'espai exterior com, per exemple: retalls de fusta, cabassos, peces creatives de diferents formes i mides, material retallable (fulles), plantes, gespa, pedres, etc. A més, la Dra. Geis afegeix que cal incorporar material d'observació (lupes, pots de plàstic, etc.). En canvi, també considera l'equip docent (n=5) que hi ha d'haver material plàstic, però la Carme Cols creu que aquest tipus de material cal reduir-lo al màxim i deixar únicament el material plàstic en desús (taps, ampolles, etc.). A més, aquesta afegeix que el material natural és amb el que més juguen i que tot el material pot ser utilitzat per tots els infants perquè és inclusiu. Així mateix, les mestres admeten que els hi agradaria incorporar material quotidià i reciclat (n=4), material plàstic (n=1) i que ja tenen suficient material (n=1). D'altra banda, l'equip docent (n=5) afirma que el material s'emmagatzema a un lloc especial, on només es guarda el material del jardí. Així mateix, en aquest aspecte, coincideixen amb les expertes (n=2), ja que aquestes consideren que el material gran i petit s'ha de guardar en un lloc acuradament i rentar-lo periòdicament. La Carme Cols afirma que: les peces de fusta han d'estar ben polides, les fulles que s'ofereixin als lactants han de ser fresques i estar netes; com també, cal tenir el material dels lactants guardat i posar-lo al seu abast quan sigui necessari. A més, les dues expertes creuen que és necessari que al jardí hi hagi risc, però sense perill.

6. CONCLUSIONS

Objectiu 1. Conèixer i analitzar les necessitats educatives del jardí de l'escola segons l'equip docent i les famílies de la llar d'infants.

En general, s'han detectat necessitats educatives en l'espai exterior de l'escola. D'una banda, la majoria de les famílies estan disposades a participar en una futura remodelació del pati. D'altra banda, les mestres consideren que s'han de produir alguns canvis en aquest espai. Famílies i equip docent coincideixen que hi ha d'haver un espai diferenciat i exclusiu pels lactants. Així mateix, les mestres han manifestat que no tenen un espai per poder seure a observar l'activitat dels infants o fer algun joc de falda còmodament; és a dir, no tenen cap espai dissenyat per la seva activitat docent. Altrament, els hi agradaria desenvolupar més activitats en aquest espai. Quant al material, veiem que gran part de les famílies creuen que el material és variat i ric; tot i així, alguns també manifesten que caldria més qualitat i quantitat. A més, algunes propostes d'aquestes seria afegir: un sorral, material joc simbòlic i un altre tipus de paviment. En aquest sentit les mestres també consideren que cal més quantitat de material, però que el material és divers i adequat. Per últim, cal destacar que la majoria de les famílies afirmen que no reben informació de l'activitat que desenvolupen els seus fills a l'espai exterior i tampoc els hi demanen material d'ús quotidià per incorporar-lo en aquest.

Objectiu 2. Identificar les característiques i ús de l'espai del jardí de la llar d'infants.

En relació a l'espai exterior s'ha observat que hi ha: desnivells, espai delimitat i exclusiu pels lactants, zona pavimentada, zona de cautxú, vegetació i no hi ha espai de descans ni d'higiene nasal. En canvi, cal dir que els infants fan joc motor, joc simbòlic, joc individual i joc cooperatiu; tot i que, algun tipus de joc passa més desapercebut durant aquesta estona. Així mateix, hi ha mestres suficients per nombre d'infants (2 mestres cada 15 infants) i intervenen puntualment. A més, els infants que es troben al pati són d'1-2 i de 2-3 alhora; tot i que, en alguns moments no estan alhora els dos grups. També s'ha observat que hi ha alguns conflictes durant aquesta estona. El temps aproximat de la durada de l'activitat en aquest espai és entre 15 i 35 minuts.

Objectiu 3. Identificar les zones, materials i recursos imprescindibles del jardí per afavorir el correcte desenvolupament global de l'infant segons els mestres de la llar d'infants i experts.

D'acord amb les opinions de les expertes, l'espai exterior ha d'estar pensat pels infants i cal estar dissenyat de manera que les mestres ho vegin tot des de qualsevol punt. Aquest espai ha de ser com un jardí i ha d'haver el següent: espai per mestres (per exemple, un banc), diferents paviments que permetin anar delimitant les diverses zones, entre aula i jardí hi ha d'haver paviment antilliscant,

vegetació, diferents zones i propostes (zona de sol i ombra, zona per terrejar, per desplaçar-se, per amagar-se, per enfil·lar-se, zona de tranquil·litat, de trobada en grup, d'aigua, de joc simbòlic i un hort) i espai delimitat i exclusiu pels lactants (hi ha d'haver diferents textures, vegetació, desnivells i el mestre ha d'estar present). Cal recordar que una de les expertes no està d'acord en habilitar aquest espai pels lactants i que hi ha una part de l'equip docent que no creu que s'hagi d'ampliar o modificar les propostes que s'ofereixen als infants; tot i així, si hi ha una part d'aquest equip que els hi agradaria ampliar les propostes de reptes motrius per aquests. Així mateix, les expertes coincideixen que cal eliminar: el cauxú i la linealitat de l'espai. Quant al material que cal trobar al jardí seria: material orgànic, material de plàstic en desús i material d'observació. Així doncs, aquest material ha de comptar amb un espai exclusiu per poder emmagatzemar-lo i rentar-lo periòdicament.

6.1. Disseny d'una proposta de millora de l'espai del jardí

D'acord als resultats i conclusions dels tres objectius de la investigació; detectant i observant necessitats, identificant estratègies i recursos per un bon desenvolupament global de l'infant en el jardí, es presenta la següent proposta de millora que es concreta en:

- Destinataris. Va dirigida al primer cicle d'educació infantil d'un centre educatiu de titularitat privada, d'una única línia que es troba a Jorba (Barcelona). Així mateix, a l'apartat de participants i a la *figura 1, 2 i 3* de l'apartat d'anàlisi de resultats i discussió, es pot trobar més informació.
- Línies estratègiques globals.

Afavorir el desenvolupament global de l'infant. Caldria habilitar diferents zones i propostes, envoltades i delimitades per vegetació, les quals serien: un hort, un sorral, una cuineta, una caseta, estructures que possibilitin reptes motors (una roda gran de tractor, un túnel, petits desnivells, tobogan en mig d'una petita muntanyeta i gronxadors), zona per la higiene nasal (un mirall amb dispensador de mocadors i paperera per llençar-los) i zona *chill out*. Com també, oferint diversos ***materials***: material orgànic (pedres, troncs petits, peces de fusta de diferents mides i formes, cabassos, pinzells, culleres de fusta i ferro, embuts, coladors i pots diferents, galledes, motlles, flameres, pales, rasclats i morters), material de plàstic en desús (ampolles d'aigua petites i grans, ampolles de suavitzant, taps i caixes de fruita) i material d'observació (lupes i pots petits transparents).

Habilitar una zona exclusiva i delimitada pels lactants. Tant les famílies com mestres i experts coincideixen que cal crear un espai pels més petits. Aquest espai estaria a continuació de l'aula i comptaria amb una zona porxada amb terra de fusta i una zona a l'aire lliure amb gespa i un arbre; a

més, es crearia un petit desnivell entre les dues zones i un túnel com a elements fixos. D'aquesta manera, la mestra podria posar una catifa quan cregués convenient amb els elements oportuns en aquell moment (panera dels tresors, pinyes, fulles fresques i netes, etc.).

Participació de l'equip docent al jardí. S'afegiria un banc per si algun mestre de l'equip docent en vol fer ús per esmorzar mentre observa l'activitat dels infants o algun infant se li vol acostar per algun motiu. Així mateix, seria un racó de referència per l'infant a l'hora de buscar a l'adult.

Participació famílies. Es convidaria a les famílies a participar durant tot el procés de canvi del jardí des del primer moment i també, podrien ser-hi presents mentre els seus fills/es es trobin en aquest espai. Així mateix, caldria que tinguessin plena llibertat per fer propostes de millora i/o suggeriments a l'equip docent en tot moment. Com també, s'hauria de publicar setmanalment en el bloc de la llar, un resum amb imatges d'allò més significat que s'ha produït durant aquells dies per tal de mantenir a les famílies informades.

- Distribució dels espais i infraestructures.

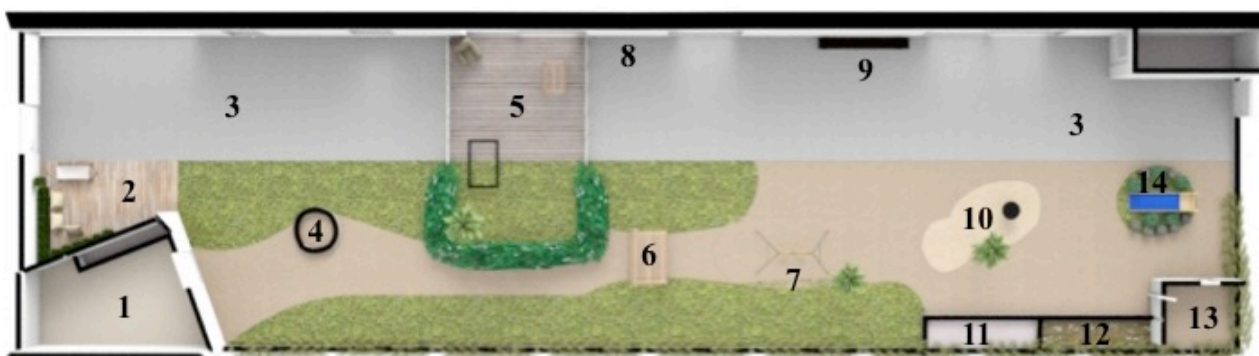

Figura 4: plànol de la proposta del nou jardí d'una llar d'infants. Creat per Bàrbara Garcia (2017)

Per veure el plànol des de diferents perspectives cal anar a l'annex 8.

A continuació, es trobarà l'explicació de cada zona enumerada en el plànol:

1. Magatzem per poder guardar el material propi de l'espai del jardí amb una zona d'aigua, que sigui accessible als infants quan sigui necessari amb autorització dels mestres.
2. Zona *chill out* amb jardineres de flors aromàtiques, coixins i una hamaca amb un terra de fusta. Així mateix, a sobre posar unes teles translúcides per evitar el contacte directe del sol en els mesos de l'any que fa més calor.
3. Zona pavimentada entre les aules i la zona enjardinada per poder terrejar amb els cotxes, motos, tricicles, entre d'altres.
4. Roda de tractor gran i emergida en el sòl.

5. Zona delimitada pels lactants a continuació de l'aula d'aquests. La zona es trobaria delimitada amb uns arbustos i unes balles de fusta d'uns 70 cm d'alçada i amb un regulador a la porta per entrar i sortir; així mateix, comptaria amb un tros de sòl de fusta i un altre, de gespa amb un arbre. En aquest espai es trobaria una butaca per la mestra i un petit túnel en la zona de fusta i un lleu desnivell entre els dos tipus de terra. Així doncs, es deixaria gran part d'aquesta zona lliure per tal que la mestra pugui estendre una catifa i posar al seu abast el material oportú.
  6. Túnel d'accés entre els diferents paviments (gespa-sorra-gespa).
  7. Gronxadors per dos infants adaptats a la normativa.
  8. En la paret, es posaria un mirall a l'alçada dels infants amb un dosificador de mocadors i la paperera corresponent per poder llençar-los.
  9. Banc per les mestres i infants.
  10. Sorral amb sorra seleccionada de manera que estigui neta i tractada acuradament, delimitat per petits troncs de diferents mides i amb una petita taula enmig d'aquest.
  11. Cuineta de fusta i amb dues piques de metall.
  12. Hort de 6 m², en el qual es plantarien llavors d'hortalisses que podrien portar les famílies.
  13. Caseta de fusta i amb dos accessos d'entrada i sortida.
  14. Petita elevació del terreny amb pedres grans i plantes variades al voltant, per posar enmig un tobogan.
- Sistema d'avaluació de la proposta. Es podria utilitzar la graella d'observació (vegeu annex 4) que s'ha utilitzat en aquest estudi després de fer els canvis; de manera que, caldria fer una observació per setmana durant tot el curs acadèmic. Així doncs, es podria identificar si caldria fer alguna modificació. A més, es podria dur a terme una reunió amb tot l'equip docent per tal de valorar els canvis efectuats i administrar un qüestionari de satisfacció a les famílies recollint tots els suggeriments i propostes que s'hagin fet durant tot el procés de canvi (en cas que hi hagi).

Cal esmentar que per dur a terme aquesta proposta seria necessària la conformitat, projecte i supervisió d'un arquitecte. Com també, que pogués treballar conjuntament amb un paisatgista.

6.2. Futures línies d'investigació

Podem afirmar que aquest estudi pot donar lloc a continuar amb altres futures línies d'investigació. Una d'aquestes podria ser incorporar els canvis que es proposen en el estudi actual i avaluar-los. Com també, es podria ampliar la investigació al segon cicle d'educació infantil per tal d'identificar si cal fer una millora de l'espai exterior i en el cas que fos necessari, fer una proposta de disseny per aquest.

8. REFERÈNCIES

- Aparicio, D. (2011). Espais amb vida al jardí de l'escola bressol. *In-fàn-cia*, (181), 13-20.
- Arenós, P. (19 de setembre de 2015). L'entorn educatiu, clau en l'aprenentatge: Repensar l'espai on eduquem. *Ara criatures*, 4-5.
- Arnaiz, V., Basterrechea, I. i Salvador, S. (2011). *Guía para proyectar y construir escuelas infantiles*. Madrid: Federación Española de Municipios y Provincias: Ministerio de Educación.
- Bassedas, E., Huguet, T., Solé, I. (2007). *Aprender i ensenyar a l'educació infantil*. Barcelona: Graó.
- Buj, M. J. (2007). *La práctica educativa en la primera infancia: 0-3 años*. Barcelona: Horsori.
- Cols, C. (2007). Organitzar i viure els espais. *In-fàn-cia*, (157), 12-19.
- Diputació de Barcelona. Àrea d'Educació. (2006). *Guia metodològica 9: Recomanacions per a la construcció d'escoles bressol municipals*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- E. B. L'Esquirol. (1998). Què ofereix el jardí de l'escola als més petits? *In-fàn-cia*, (109), 13-16.
- EBM Londres. (2015). La nostra terrassa, el nostre petit jardí. *In-fàn-cia*, (204), 15-18.
- Font, R. (2016). Patis que també eduquen. *Ara Criatures*, 12-13.
- Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament. (2012). *Curriculum i orientacions educació infantil primer cicle*. Barcelona: Servei de Comunicació i Publicacions.
- Jubete, M. (2004). *Espais i temps per al joc*. Barcelona: Rosa Sensat.

- Latorre, A.; Del Rincón, D.; Arnal, J. (2005). *Bases metodològiques de la investigació educativa*. Barcelona: Edicions experiència.
- Lidón, S. i Carrasco, S. (2010). El nostre jardí. *In-fàn-cia*, (172), 4-7.
- Marín, I. (2012). Els patis de les escoles: espais d'oportunitats educatives. *Guix: Elements d'acció educativa*, (389), 33-35.
- Marín, I. (17 de Febrer del 2015). El pati: 525 hores d'oportunitats educatives perdudes? El Diari de l'Educació. Recuperat a <http://diarieducacio.cat/blogs/bofill/2014/02/17/el-pati-525-hores-doportunitats-educatives-perdudes/>
- Òdena, P. (2003). Emmi Pikler y la educación de los más pequeños. *In-fàn-cia*, (81), 26-30.
- Pérez, L. (s.d.). *Planificació dels espais, els temps i els recursos en educació infantil*. Recuperat a http://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/1752_EDI/EDI_1752_M02/web/html/media/fp_edi_m02_u3_pdfindex.pdf
- Pikler, E. (1969). *Moverse en libertad: Desarrollo de la motricidad global*. Madrid: Narcea.
- Quintanal, J.; García, B. (Coords.). (2012). *Fundamentos básicos de metodología de investigación educativa*. Barcelona: Ed. CCS.
- Silvente, J. (18 d'octubre del 2016). La qualitat dels espais de l'escola: reflexions sobre el disseny. *El Diari de l'Educació*. Recuperat a <http://diarieducacio.cat/blogs/rosasensat/2016/11/18/la-qualitat-dels-espais-de-lescola-reflexions-sobre-el-disseny/>